

Associacions de joves entre els escolapis (1900-1975)

Joan Florensa i Parés

Escola Pia de Catalunya

A l'Escola Pia de Catalunya no hi havia tradició de cap tipus d'associació entre els alumnes. Només tenim constància d'associacions de fidels que radicaren a les nostres esglésies de Moià, de Mataró, d'Igualada, de Sant Antoni de Barcelona. En cap cas hi trobem vinculació amb els nois, amb l'escola.

Per això podem considerar que el fet de trobar-ne a finals del segle XIX és una novetat i un trencament amb el passat o, millor, una nova visió del compromís de la institució amb la societat.

En el present treball no faré pas un estudi seguit de la vida de cadascuna de les associacions nascudes als col·legis escolapis de la província de Catalunya. Em limitaré a fer-ne una enumeració indicant el naixement, l'objectiu, alguna incidència, la revista portaveu i, quan ho sapiguem, la desaparició de l'entitat.

Veurem que cap de les que té una vida mínimament llarga, manté la línia inicial. En cadascuna es dona una evolució o transformació per adaptar-se a les circumstàncies. Sempre tenen un caràcter religiós com escau a una institució, l'Escola Pia, que vol educar i formar cristians. En totes elles trobem també un component de preocupació social que varia segons els temps i els llocs. Les anteriors a 1936 també porten un component de formació literària o científica com a continuació de l'escola; després de 1939, prenen més aviat un caràcter de formació en el lleure o independent de les tasques escolars.

1. Precedents

La primera associació de què tenim notícia és l'*Acadèmia Calassància de l'Escola Pia de Sabadell*. S'inaugurà amb un acte acadèmic el dia 2 de maig de 1886 a la sala d'actes del col·legi amb assistència de gran representació ciutadana. A partir del 15 de juny següent publicà el *Boletín de la Academia Calasancia de las Escuelas Pías de Sabadell* (en el primer número hi ha la crònica de l'acte inaugural) amb periodicitat mensual. Formaven part d'aquesta associació els alumnes dels últims cursos de batxillerat que més es distingien. Tenia un caràcter literari i científic. Ignorem les seves activitats fora de les vetllades literàries i del material publicat en el *Boletín*, tot ell de caire formatiu i elaborat pels alumnes membres de l'Acadèmia. No sabem de cap activitat social ni externa. El director va ser el P. Jaume Capdevila i Ballbé (Sabadell 1835 - 1899) que consta com a vicepresident. Aquest religiós, de família llargament vinculada amb l'Escola Pia, era amant de la literatura i deixà llibretes amb poesies, tradicions, fets històrics recopilats o copiats.

El 1885 l'Escola Pia de Catalunya es va fer càrrec del col·legi de Morella, regit fins aquell moment pels PP jesuïtes. Una de les herències que els escolapis en reberen va ser la Congregació Mariana de la Immaculada i de Sant Lluís. Entre les activitats hi havia el catecisme de les tardes dels diumenges, una biblioteca amb préstec de llibres i un teatre. S'encarregà de la Congregació el P. Francesc Rovira (Horta 1861 - Guanabacoa, Cuba 1923) fins que el 1891 va ser enviat a Cuba i la Congregació va decaure. Segons el cronista escolapi morellà, l'organització no s'adeia amb l'esperit o tarannà dels escolapis i per això fracassà.¹

El 17 de gener de 1888, quan sortiren de les aules de la Universitat, un grup d'antics alumnes volgueren recordar els seus anys escolars en una diada tan significativa. Es trobaren amb els antics mestres escolapis i acordaren reunir-se periòdicament en associació. El dia de sant Tomàs d'Aquino del mateix 1888 va tenir lloc l'acte inaugural amb una missa de comunió i una sessió literària: havia nascut l'Acadèmia Calassància de Barcelona.² El fundador va ser el P. Eduard Llanas i Jubero (Binèfar 1843 - Saragossa 1904). Aquesta Acadèmia tenia per objectiu formar cristians preparats per defensar la religió contra l'integrisme amb la paraula i la ploma. Per a la seva realització i esperit s'inspirava en les encíclicues del papa Lleó XIII. En podien ser membres tots aquells joves, sobretot universitaris, que es comprometessin a viure cristianament. La majoria dels membres varen aban-

1. Arxiu Provincial de l'Escola Pia de Catalunya (APEPC): 07-09; caixa, n. 49 i 51, *Crònica del colegio de Morella*, p. 9.

2. *Boletín de la Academia Calasancia de las Escuelas Pías de Sabadell*, n. 22. Sabadell, 15 març 1888, p. 2-3 amb el programa i primers membres que hi participen.

donar l'Acadèmia després d'un aprenentatge però mantenint l'esperit de la Calassància. Alguns hi varen romandre tota la vida, com en Cosme Parpal i Marquès, que morí sent-ne president. L'Acadèmia publicà des de 1891 una revista amb el mateix nom que l'entitat. Associació i revista s'extingiren el 1931.

2. El projecte del P. Jaume Català

El P. Jaume Català i Comas (Cabrera de Mar 1867 - Vilanova i la Geltrú 1922) era el prefecte dels alumnes recomanats —és a dir, dels que estudiaven en els espais de l'antic convent antonià i del seminari; els recomanats eren els que cursaven batxillerat— de l'Escola Pia de Sant Antoni a principis del segle XX, i va voler renovar l'escola pedagògicament. A més de les aules, va creure que era indispensable organitzar els alumnes. Els nous temps ho demanaven. La societat bullia: sorgien grups, associacions de tipus diversos. Políticament a Catalunya s'estaven gestant els partits catalanistes que guanyarien poc després les eleccions al Principat. L'escola de Ferrer i Guàrdia provocava en les escoles religioses reaccions d'oposició i enfrontament. Si la formació tradicional que els escolapis havien donat s'havia caracteritzat per l'individualisme, ara calia donar-hi un tomb, aire nou i fresc, a fi que els nois, quan entressin a la societat acabats els estudis, poguessin afrontar els reptes que el món oferia. Ensinistrar-los en les organitzacions, refermar-los en la fe, preparar-los per al nous mitjans amb què es trobarien (com la premsa de tots colors).

Per això va organitzar tres associacions: la *Congregació de la Mare de Déu de l'Escola Pia i del Sant Àngel Custodi* i les *Congregacions de la Mare de Déu de l'Escola Pia i de Sant Josep de Calassanç, la Menor i la Major*. La primera era per als alumnes de primària —fins als deu anys aproximadament—, la segona per als dels primers cursos de batxillerat —hi estaven uns quatre anys, és a dir, fins als catorze—, i la tercera per als dels últims cursos de batxillerat i per als que ja havien acabat, o abandonat, els estudis —és a dir, a partir dels catorze anys fins als divuit o vint.

La primera que es fundà fou la Menor: "En el día de la Anunciación [25 de març] del año 1902 tuvo principio la primera de las Congregaciones que, bajo la protección de Nuestra Señora de las Escuelas Pías, se proponen completar de una manera acomodada a las necesidades de la época actual la educación de la niñez y juventud y que tan copiosos frutos están dando en los Colegios en que se hallan establecidas."³ El 1903 es constituí la dels petits o del Sant Àngel Custodi,⁴ i finalment en tercer

3. *Ave Maria*, n. 8. Barcelona, 16 març 1907, p. 2-3.

4. Exemplar imprès dels estatuts en APEPC: 07-27; caixa 25, n. 1.

lloc es fundà la Major: l'acte de constitució va tenir lloc el 6 de maig de 1906, però abans ja s'havien obtingut les aprovacions del Governador Civil el 14 de febrer de 1905 i del Vicari General del Bisbat de Barcelona el 18 de desembre de 1905. El director va ser el P. Manuel Serra (Mataró 1873 - Guanabacoa 1944).⁵

Parlant d'associacions de joves, ens hem de quedar amb la tercera o Major, ja que les altres dues a Sant Antoni eren per a nois de menor edat. Segons l'article 1 dels estatuts, la Major tenia com a finalitat "remediar en lo posible las necesidades sociales con la fundación de tantos centros y secciones benéficas cuantos se requieran, y completar la educación de los jóvenes salidos de los Colegios; valiéndose para estos fines de todos los medios legales."

La redacció d'aquests estatuts deixa entendre que no es tracta únicament del col·legi de Sant Antoni, sinó que val per a tots els d'escolapis arreu on es fundi aquesta Congregació Major, però no tenim notícia de cap altra congregació d'aquest tipus als nostres col·legis catalans.

Les seccions que es crearen indiquen aquelles activitats de la Congregació que realment varen tenir vida. No sempre existiren les mateixes, canviaren segons les circumstàncies. Sabem que els primers anys hi va haver les següents: literària, benèfica, dramàtica, esportiva, científica. La revista *Ave Maria*,⁶ nascuda el 1906 al col·legi de Sant Antoni i fundada pel P. Jaume Català, va ser l'òrgan no oficial de les congregacions —especialment de la Menor— i reflecteix les esmentades seccions de la Major en les escadusseres informacions que en dona. Aquesta també va tenir la seva revista: *Boletín de la Congregación Mayor de Nuestra Señora de las Escuelas Pías y de San José de Calasanz*.⁷ El primer número no es publicà fins a l'agost de 1916, quan era director el P. Constantí Noguera; patí una suspensió temporal i va reaparèixer a finals de la dècada dels anys vint.

Les congregacions s'estengueren als alumnes externs o gratuïts —els que ocupaven els edificis a la cantonada del carrer Sant Antoni i Ronda de Sant Antoni. Es nomenà la primera junta directiva el 13 de febrer de 1908.⁸ El prefecte era el P. Joan Figueras i Español (Sabadell 1873 - Puebla de los Ángeles, Mèxic, 1916) i suposem que en va ser el director.

5. Exemplar imprès dels estatuts i del reglament en APEPC: 07-27; caixa 25, n. 1. La documentació de la constitució de la Congregació en Arxiu General del Govern Civil de Barcelona: associacions, n. de registre 4934.

6. Sobre aquesta revista vegeu *Diccionari d'història eclesialstica de Catalunya*. Barcelona, Claret, 1998, vol. I, p. 164.

7. *Ave Maria*, n. 164. Barcelona, 1 desembre 1916. L'anuncia abans de la p. 1.

8. *Ave Maria*, n. 24. Barcelona, 15 febrer 1908, p. 174.

La crema de l'edifici durant la Setmana Tràgica obligà a improvisar el curs 1909-1910. Les classes de batxillerat s'obriren al passeig de Gràcia (una de les primeres cases de l'esquerra pujant cap al Tibidabo). Després es traslladaren al carrer de la Diputació, i s'independitzaren canònicament de la casa originària: va néixer el col·legi de Nostra Senyora de l'Escola Pia del carrer de la Diputació. Les congregacions de la casa mare continuaren en la filla amb una vida molt puixant.

A finals de l'any 1919 s'intentà la creació de la *Federación de Asociaciones Post-escolares Calasancias de Barcelona*, de la qual formarien part l'Acadèmia Calassànica, la Congregació Major i l'Associació d'Antics Alumnes de Barcelona. No sembla que tingués èxit. Tot continuà igual.⁹

Les activitats principals portades a terme per la Congregació Major per sensibilitzar els joves en la qüestió social van ser les visites a entitats benèfiques (hospitals, centres d'acolliments de nois abandonats, escoles professionals d'obrers, etc.) i, per damunt de tot, les classes nocturnes. A més de les pròpies i habituals en el Centre Obrer i al col·legi de Sant Antoni, col·laboraren amb escoles nocturnes de diverses parròquies de la ciutat com la de Santa Maria del Mar o la de Sant Cugat del Rec.¹⁰

El 1931 les seccions eren les següents: catequesi dominical, rober calassanci, dramàtica, coral, biblioteca, excursionisme, club laietà S.C. El 1933 convocà uns exercicis espirituals per a joves, la qual cosa ens mostra que en aquell moment encara tenia vida.¹¹

3. Centre Obrer Calassanci

En un article vaig analitzar el que va ser aquest centre obrer com una variant d'ateneu.¹² No podem afegir gran cosa més al que aleshores diguérem. Recalquem avui que aquest centre era una institució dels congregants de la Major. Ells la portaren i mantingueren. Era la seva obra social.

Alguns anys, per crisi interna de la Major, la direcció va recaure en l'Acadèmia Calassànica; però el conjunt dels acadèmics no ho acceptà del tot bé i se'n va desprendre aviat. L'acadèmic responsable, tot i no dependre de l'Acadèmia, continuà al front del Centre Obrer.

9. *La Academia Calasancia*, n. 729. Barcelona, 30 desembre 1919, p. 266-267.

10. *Ave Maria*, n. 249. Barcelona, juliol 1922, p. 28.

11. *Ave Maria*, n. 368. Barcelona, abril 1933, p. 34.

12. FLORENSA I PARÉS, Joan. "Centre Obrer Calassanci (Barcelona 1906-1929)". Dins: *Moviment obrer i educació popular, VIIIenes Jornades d'Història de l'Educació als Països de Llengua Catalana*. Menorca, 1986, p. 206-211.

Les activitats que es feien al Centre eren classes nocturnes, celebracions religioses com la primera comunió dels que no l'havien fet i per a la qual se'ls preparava, una biblioteca, conferències i les seccions dramàtica, esportiva, excursionista, una coral i vetllades literariomusicals.

Publicà una revista amb el mateix nom de l'associació per títol, totalment en català.

4. Més associacions al col·legi de Sant Antoni

A principis de 1907 es fundà l'*Acadèmia de Sant Tomàs d'Aquino* per als pupils i auxiliars, és a dir, per als joves que estudiaven a la universitat i col·laboraven en el col·legi, coneguts normalment com a *ayos*.¹³ El 1930 es parla de l'*Asociación de Pupilos*.¹⁴ Creiem que és la mateixa esmentada anteriorment. L'espai que ocupaven aquests joves era la part d'edifici que ara es troba darrere de la porta del col·legi on hi ha la imatge de Sant Antoni, amb portal de volta i, al centre, l'escut de l'Escola Pia esculpit. Les activitats que desenvoluparen eren vetllades o col·laboració en actes literaris d'altres entitats, com l'Acadèmica Calassància o la Congregació Major.

També es parla en diverses ocasions del *Ropero* [o Rober] *Calasancio*.¹⁵ Depenia o estava vinculat a la Congregació Major, i les persones que el portaven eren noies joves o senyores. Recollien roba usada i la distribuïen entre els necessitats: alumnes gratuïts, membres del Centre Obrer, etc. Organitzaven la campanya de Nadal i buscaven vestits adequats per a la primera comunió. Trobem la seva existència les dècades dels anys deu i vint, sense poder precisar ni la data de fundació ni si tenien estatuts o reglaments.

5. Congregacions Marianes als altres col·legis

El problema que detectà el P. Jaume Català i exposàvem en l'apartat anterior no era només dels alumnes de Sant Antoni ni de Barcelona. D'una manera o altra, arreu en aquell tombant de segle es despertà l'interès i la preocupació pels alumnes que deixaven l'escola. Com aconseguir que els ensenyaments impartits durant anys no es malmetessin en contacte amb un món ben diferent?

13. *Ave Maria*, n. 9. Barcelona, 1 abril 1907, p. 15.

14. SEGUI I CARRÉ, Joaquim. "Real Colegio de las Escuelas Pías de S. Antón". *La Academia Calasancia*, n. 835. Barcelona, gener-febrer 1930, p. 61.

15. Per exemple en *Ave Maria*, n. 249. Barcelona, juliol 1922, p. 28.

5.1. El cas de Calella

Comencem per Calella. Els P. Joan Arimon (el Masnou 1853 - Calella 1923) i Josep Gual (Barcelona 1863 - 1939), rector, fundaren l'abril de 1903 la Congregació Mariana per a obrers i jornalers, preferentment antics alumnes. Tenia com a locals, al principi, els del col·legi, després s'adquirí una casa pròpia i separada. Per aconseguir ajudes econòmiques es constituí l'*Associació Calassància*, que emparà la Congregació i de la qual formaven part persones adultes, fins i tot senyores. Durà fins al 1936 amb una activitat considerable d'orientació, acollida i suport als joves obrers que en formaven part. El 1949 s'intentà refer la Congregació i el P. Provincial l'aprovà el 24 d'agost de 1950. Tenia, però, un caire diferent: s'organitzava com un centre intern d'Acció Catòlica i no hi veiem l'aspecte social que havia tingut anys abans.¹⁶

5.2. Olot

El 1904 el P. Joan Vallverdú (Terrassa 1878 - ? 1939) fundà a Olot la Congregació de la Mare de Déu de l'Escola Pia i del Sant Àngel, és a dir, la dels petits. El desembre de 1906 també existia la Menor, i suposem que posteriorment es creà la Major o bé s'identificaven les dues. Per la premsa sabem de molts actes culturals o vetllades i de funcions religioses al col·legi o a la parròquia. Com a activitat social es dedicaven al catecisme dominical de les tardes i de ben segur que, a més del catecisme, ensenyaven una mica de llegir i escriure als que no en sabien o ampliaven coneixements. També devien ajudar a les classes nocturnes del col·legi. Rebutjaren tot el que significués o fes olor d'escola nova de Ferrer i Guàrdia: s'oposaren a la reobertura de les seves escoles amb un telegrama enviat al president del Consell de Ministres, s'adheriren al gran míting de Barcelona del gener de 1910 i assistiren al celebrat a Olot contra la llei del cademat considerada restrictiva per a la religió catòlica.¹⁷ En aquestes protestes coincidien amb l'homònima de Barcelona i, en general, és el que es respira a totes les revistes.

5.3. Mataró

Al col·legi de Santa Anna de la capital del Maresme també es fundà una Congregació Mariana. Portava el nom d'*Acadèmia Escolar de la Immaculada Concepció*,¹⁸ títol que ens fa pensar que més que com a Congregació caldria incloure-la entre

16. VILÀ I PALÀ, Claudi. *Calella: Colegio Escolapio de los Santos Reyes*. Salamanca, 1973, p. 233-245 i 315-319.

17. VILÀ I PALÀ, Claudi. *Escuelas Pías de Olot*. Salamanca, 1974, p. 297-303 i 245-247.

18. *Ave Maria*, n. 3. Barcelona, 1 gener 1907, p. 15.

les acadèmies. En dir-se *Escolar*, suposem que equivaldria a la Congregació Menor. La premsa i la revista *Ave Maria* donen constància de diversos actes religiosos i literaris que celebrà l'associació. Però en desconeixem més dades, la qual cosa ens impedeix dir-ne res més.¹⁹

5.4. En altres poblacions

A altres col·legis no era pas possible la creació de les tres congregacions perquè les edats dels alumnes no ho permetien i el seu nombre era reduït. Va caldre acomodar el model a la realitat.

Sabem que se'n varen crear a Moià, a Igualada i a Tàrraga. La de Moià es fundà el 2 de febrer de 1907 amb la imposició de les medalles.²⁰ La de Tàrraga portava el nom de *Congregació de Nostra Senyora de Montserrat i de Sant Josep de Calassanç* i segurament era única per a tots els nois; la formaven uns cent cinquanta nois i va tenir un orfeó i secció dramàtica.²¹ La revista *Ave Maria* de tant en tant dóna notícies dels actes que en aquestes poblacions i col·legis s'han celebrat amb participació de les congregacions.

A Puigcerdà es fundà el 2 de febrer de 1910 la Congregació que seria única per a tots els alumnes.²²

L'aspecte social de les esmentades poblacions era molt diferent del que es respirava a Barcelona o en poblacions amb una industrialització naixent com Calella o Olot. Per això les actuacions dels congregants van més aviat dirigides a crear una sana convivència i solidaritat entre la població: visita a companys o coneguts malalts, a hospitals locals, ajudes a famílies que passen un mal moment.

6. Col·legi Samà de Vilanova i la Geltrú

Aprofitant la visita que feia al col·legi el P. General Manuel Sánchez, s'organitzà un acte acadèmic en el qual va fer la seva presentació oficial l'Associació Calassançiana que s'acabava de crear pel P. rector Lluís Fàbregas i Amat (Olot 1866 - 1930), que en va ser el primer director. Era el 15 de març de 1908.

L'objectiu de la nova associació era: "Perfeccionar en cuanto sea posible, a aquellos que en su día nos iniciamos en la santa y sabia enseña de Piedad y Letras

19. VILA I PALÀ, Claudi. *Escuelas Pías de Mataró: su historial pedagógico*. Salamanca, 1972, p. 593. Parla d'una actuació el 1926 d'una "recién creada" Congregació.

20. *Ave Maria*, n. 6. Barcelona, 15 febrer 1907, p. 15.

21. *Ave Maria*, n. 39. Barcelona, 1 gener 1909, p. 103.

22. *Ave Maria*, n. 58. Barcelona, 1 març 1910, p. 430.

en las aulas calasancias”. Es dirigeix als que ja han acabat els estudis. Els mitjans a emprar eren: pràctiques de pietat, actes acadèmics i exercicis de caritat amb nens i joves. El 27 de març del mateix 1908 sortí el número primer de la revista *El Calasancio*, *órgano de la Asociación Calasancia*, que continuà publicant-se mensualment fins al 27 d'octubre de 1912, en què el número 56 va clausurar la publicació: aleshores era rector de la casa el P. Leandre Cuixart (Igalada 1855 - Barcelona 1930).

Aquesta associació s'assembla més a l'Acadèmia Calassància de Barcelona que a les congregacions marianes. Neix amb una marcada i expressa voluntat cultural. Al cap d'uns mesos, s'agermanà amb l'Acadèmia Calassància segons el document que aquesta li envià amb data de 18 de novembre de 1908.²³

El primer estiu, el de 1908, hi va haver un canvi de director obligat perquè el P. Lluís Fàbregas va ser enviat a Cuba. El nou director va ser el P. Lluís Serra (Gràcia 1871 - Sarrià 1927), director de l'internat i que gaudia de prestigi i de bon nom entre els alumnes.²⁴

Amb l'entrada del P. Serra com a director, l'Associació rep un nou aire i hi neix la preocupació per la qüestió social. Hi ha un article del P. Lluís que marca la inflexió; és el que porta per títol “Caritat”.²⁵ Són dues pàgines denses. En copio un paràgraf: “Los que conocéis las necesidades por que atraviesa nuestra amada Villanueva y más las familias proletarias, obligadas a buscar con su trabajo el pan cotidiano, veréis sin duda con aplauso surgir entre nosotros esa institución benéfica para conjurar en parte, según nuestras posibilidades, esa plaga que cunde cada día más y más a medida que van en aumento las pavorosas crisis del trabajo, y la escasez de recursos en las familias necesitadas ... fijad vuestra mirada cariñosa en estos pobrecitos que nos circundan, transparentando sobre sí con lenguaje mudo y expresivo la indigencia de sus padres”. La visió de la realitat crec que és encertada: en fa un bon diagnòstic. La solució ultrapassa evidentment les possibilitats de l'Associació i del Col·legi. De totes maneres cal sensibilitzar els nois i joves d'ara perquè si un dia tenen possibilitats posin remei a la lacra. Com a mitjans per mitigar el problema proposa crear un banc —com diríem avui dia— de material escolar i de roba, a més d'impartir lliçons les tardes dels diumenges. L'exposició queda poc concretada.

La proposta s'anirà definit. Un dels acadèmics i vocal de la junta, Josep Ivern Salvó, diu que, a més d'atacar qüestions econòmiques i socials, resoldre el problema social s'hauria de fer “reformant les maneres i costums del poble, ensenyant-li la moral, la higiene i la medicina domèstica, fomentant la vida de família, faci-

23. *El Calasancio*, n. 9. Vilanova i la Geltrú, 27 novembre 1908, p. 166.

24. *El Calasancio*, n. 7. Vilanova i la Geltrú, 27 setembre 1908, p. 111.

25. *El Calasancio*, n. 11. Vilanova i la Geltrú, 27 gener 1909, p. 188-191.

litant els casaments per amor i posant les esposes en condicions d'ésser hàbils i econòmiques en el règim domèstic.”²⁶ La mirada també és àmplia i no busca tapar forats sinó que vol atendre l'arrel del mal.

L'article del P. Serra té com a conseqüència la creació dintre de l'Associació Calassànica del *Patronat del Bon Jesús*. A l'agost de 1909, a través de la revista, es fa pública la seva organització i activitats.²⁷ És una escola o patronat dominical per a alumnes pobres del col·legi, d'altres escoles o per als que no han pogut o no poden anar a escola. No ens interessa el patronat en si, sinó el fet que uns joves associats es comprometin a tirar endavant aquesta activitat. Era una manera de sensibilitzar davant el problema que hom es veia impotent per apaivagar, no ja resoldre.

Dintre de l'Associació es creà la secció esportiva, a la qual es varen adherir més de trenta associats. Formaren el *Club Montserrat*. Devien sorgir problemes perquè als pocs mesos va dimitir el director de la secció.²⁸

El 1912 el P. Serra va cessar com a director de l'internat i fou traslladat al col·legi de Sant Antoni, on es dedicà sobretot a treballar per restaurar el temple incendiat el 1909.

La marxa del P. Serra va comportar la desaparició de la revista i també, creiem, de l'Associació Calassànica i del Patronat del Bon Jesús.

7. Associacions d'Antics Alumnes

Algunes congregacions de religiosos dedicades a l'ensenyament i establertes a Espanya havien fundat les associacions d'antics alumnes. Els escolapis varen veure que ells també podien afegir-se a aquesta iniciativa.

Un grup d'antics alumnes de Santa Anna de Mataró —cardenal Vives i Tutó, P. Tomàs Viñas general de l'orde escolapi, Jaume Almera, Francesc de P. Mas, Honorat de la Saleta, Lluís Moret i Català, Josep M. Bartrina, Josep Puig i Cadafalch, Alvar Maria Camín, Josep Castellà i Vilà, Josep Garí, Narcís Marfà, Tomàs Colomer, Pere Manén i Antoni Vila—l'abril de 1913 signaren una carta invitant els seus companys a una trobada per posar en marxa l'associació. El 12 d'octubre de 1913 es trobaren a les aules on havien compartit hores d'estudi, d'esbarjo, de companyia. Va néixer la primera Associació d'Antics Alumnes de l'Escola Pia de Catalunya.

El rector de Mataró era el P. Josep Soler Garde (Barcelona 1873 - 1944), que aprovà i promocionà la nova institució. Però crec que bona part de l'èxit cal assignar-lo al P. Miquel Cercós (Reus 1834 - Mataró 1914), religiós molt estimat per tots

26. *El Calasancio*, n. 13. Vilanova i la Geltrú, 27 març 1909, p. 233.

27. *El Calasancio*, n. 18. Vilanova i la Geltrú, 27 agost 1909, p. 316-318.

28. *El Calasancio*, n. 27. Vilanova i la Geltrú, 27 maig 1910, p. 507-508.

els antics alumnes i que era com un punt de referència de la casa: tothom qui anava a Santa Anna visitava el P. Cercós.

Altres col·legis, més ben dit la totalitat de col·legis, imitaren l'exemple de Mataró i fundaren la seva pròpia Associació d'Antics Alumnes. A Sant Antoni comença el 1915 pensant en les properes festes del III Centenari de la fundació de l'Orde de l'Escola Pia.²⁹ Publicà una revista intitolada *Barcelona Calasancia*.³⁰ A Igualada, el 17 de desembre 1916.³¹ A Balaguer, el 25 de març de 1917.³²

Les finalitats d'aquestes entitats queden reflectides en els estatuts o reglaments de fundació. No crec que valgui la pena reproduir-ho perquè de fet, el que unia i va seguir unint els antics alumnes era la fraternitat, el record d'un temps escolar agradable. Les diferències entre les persones i les edats impediren portar sempre a terme activitats concretes: més aviat separaven que no pas contribuïen a crear ambient. Fracassaren les temptatives. L'associació de Mataró de la dècada dels cinquanta i seixanta és una notable excepció, ja que va fer una important tasca de suplència i aixopluc de coses prohibides a altres entitats: classes de català, xerrades d'història de Catalunya, sardanes, etc.

També han fracassat els intents portats a terme sobretot per l'Associació dels Antics Alumnes de Sarrià de crear una federació d'associacions. Si no hi ha associacions, menys encara hi pot haver federació d'associacions. La trobada anual d'antics alumnes amb associació o sense és una cosa bona, perquè contribueix a viure uns moments d'infantesa i permet retrobar companys que han seguit camins diferents i pensen d'una altra manera: al voltant d'una taula es poden dir coses i fer-se retrets que en altres situacions estan vedats.

8. Durant la República

Fa la impressió que la falta de dades durant els anys de la II República (1931-1936) és deguda a la desaparició progressiva de totes les associacions que existien a l'Escola Pia. La situació politicoreligiosa no era pas gens favorable a mantenir-les.

A finals del curs 1931-32, els lectors d'*Ave Maria* (juny 1932, n. 358, p. 3-5) es trobaren amb un article cridaner i que els empenyia a decidir-se. El signa X. FILO

29. FLORENSA I PARÉS, Joan. *Breu història de l'Escola Pia de Sant Antoni*. Barcelona, 1990, p. 70.

30. Només hem pogut veure el número 4, corresponent a maig 1919.

31. *Boletín de la Congregación Mayor de Nuestra Señora de las Escuelas Pías y de San José de Calasanz*, n. 5. Barcelona, 27 desembre 1916, p. 78.

32. *Boletín de la Congregación Mayor de Nuestra Señora de las Escuelas Pías y de San José de Calasanz*, n. 9. Barcelona, 27 abril 1917, p. 143.

i porta per títol “Unión, Unión, Unión ... Alumnos escolapios, ingresad en la Federación de Jóvenes Cristianos (Fejocismo)”. Es tracta d’una claríssima invitació a renunciar a les particularitats i ajuntar-se tots els joves creients en una sola associació.

Després d’aquesta crida no ens estranya gens que joves alumnes i antics alumnes, igual que religiosos entregats a la seva formació, s’adherissin a la Federació de Joves Cristians. Creada pels bisbats catalans, aquesta federació arrossegà els joves d’arreu de Catalunya.

Al col·legi de Nostra Senyora es creà i legalitzà davant el Govern Civil de la Província un grup de fejecistes dirigits pel P. Francesc Carceller i Galindo (Forcall 1901 - Castelló de la Plana 1936).³³

A Terrassa els P. Josep Sarri, Joan Profitós Fontà i Miquel Altisent Domenjò impulsaren la creació d’aquests grups, que després passaren a la parròquia del Sant Esperit.³⁴

A Igualada el P. Enric Ejarque Gasulla (Morella 1900 - Castelló de la Plana 1936) també era consiliari d’un grup de la parròquia.³⁵

A Moià feia el mateix el P. Francesc Sagrera Riera (Breda 1901 - Moià 1940).³⁶

No podem concretar més noms, però sí que podem afirmar que en quasi cada població amb escolapis algun religiós fou consiliari d’un grup i els col·legis prestaren els locals per a les concentracions de la Federació com es pot constatar en diverses fotografies de la revista *Flama*.

9. Intents de restauració

Al Col·legi de Nostra Senyora, que en moltes coses portarà la iniciativa, s’intentà restaurar l’Acadèmia Calassància. Més que la mateixa Acadèmia, es tractava d’una agrupació d’antics alumnes sense una finalitat gaire concreta fora de la literària. Tornaren a publicar la revista. Durà poc temps: 1947-1949.³⁷

33. *Diccionario Enciclopédico Escolapio*. Salamanca: Publicaciones Calasancias, 1983, vol. II, p. 135.

34. OLIVA, J. “L’Escola Pia durant la República i la guerra: de la incertesa a la tragèdia”. Dins: *Una escola implicada amb la ciutat. Escola Pia de Terrassa 1864-2002*. Terrassa: Escola Pia de Catalunya, 2002, p. 206-209.

35. *Diccionario Enciclopédico Escolapio*. Salamanca: Publicaciones Calasancias, 1983, vol. II, p. 206.

36. *Diccionario Enciclopédico Escolapio*. Salamanca: Publicaciones Calasancias, 1983, vol. II, p. 484.

37. Els números de la revista van de febrer de 1947 (n. 1) a desembre-gener de 1949 (n. 17).

Altres intents en diversos col·legis per restaurar les congregacions Menor o Major no aconseguiren gaire èxit. Calella, Sabadell i Mataró³⁸ en són exemples.

El 1940 s'inicià al mateix Col·legi de Nostra Senyora el *Centre Intern d'Acció Catòlica*, que tingué com a iniciador i consiliari el P. Salvador Salitjes i Formiga. El Centre s'encarregà del catecisme del suburbi barcelonès Mina Pequín, on poc abans un grup de nois del mateix col·legi havia començat a col·laborar en la catequesi.³⁹ La tasca portada a terme per aquest grup de joves (hi col·laboraren noies d'altres escoles religioses) a la barriada va ser molt notable: començaren per una petita escola que es transformà en les escoles gratuïtes *Pius XII* i després en el col·legi escolapi *La Mina-Pequín*. En el dispensari s'atenien els primers auxilis; alguns dels joves, ja metges, mantingueren un consultori gratuït durant anys.

En altres col·legis també s'obriren centres interns d'Acció Catòlica. Del de Sant Antoni tenim informació dels anys 1948-1960, i va atendre el barri de Sant Miquel del Port. A Mataró se'n fundà un el 1946 que també treballà a les barriades.⁴⁰ A Terrassa hi hagué diversos intents però no sembla que arrelés gaire, ja que el grup de joves del Sant Esperit, sobretot, atreïa més els joves que no pas un centre intern que volia néixer⁴¹

10. El Centre Escolapi de Muntanya (CEM)

La fundació de dos grups escoltes als col·legis de Nostra Senyora i de Balmes obrí un nou camí d'associació fins aquest moment no experimentat a l'Escola Pia.

Recordo les dades fonamentals, ja que en altra ocasió vaig publicar un breu article sobre el CEM.⁴² Fundats pels escolapis Josep Almirall i Octavi Fullat, aprovats el 1952, reben l'impuls del P. Provincial Francesc Llenas gràcies a una carta circular a tots els religiosos de 22 de novembre de 1955 que recomanava els grups escoltes per a tots els col·legis com a mitjà formatiu.

38. VILÀ I PALÀ, Claudi. *Escuelas Pías de Mataró: Su historial pedagógico*. Salamanca, 1972, p. 688.

39. *Diccionario Enciclopédico Escolapio*. Salamanca: Publicaciones Calasancias, 1990, vol. I, p. 317 i *Ephemerides Calasancianae*. Roma, 1997, p. 102.

40. VILÀ I PALÀ, Claudi. *Escuelas Pías de Mataró: Su historial pedagógico*. Salamanca, 1972, p. 707-708.

41. *Una escola implicada amb la ciutat. Escola Pia de Terrassa 1864-2002*. Terrassa, 2002, p. 273 i 293.

42. FLORENSA I PARÉS, Joan. "C.E.M. (Centre Escolapi de Muntanya 1952-1957)". Dins: *14è Congrés Internacional d'Educació física i esport*. Barcelona, 1992, p. 237-239.

Immediatament se n'obriren altres en els col·legis de Sarrià, Calassanci del carrer Ample, a Sant Antoni: és a dir que n'hi hagué a tots els de Barcelona. Fora de la capital, se'n fundaren a Igualada, a Terrassa i a Mataró.

El 3 d'agost de 1956 el bisbe de Barcelona aprovà la Delegació Diocesana d'Escoltisme (DDE). El CEM hi col·laborà des del primer moment i el juliol de 1957 passà a formar-ne part íntegrament. El CEM va desaparèixer. Religiosos escolapis esmerçaren esforços per obrir centres de la DDE a diverses parròquies (com a Granollers o a Caldes de Montbui) o continuaren col·laborant en l'atenció a altres de ja existents (com a Sabadell, que estava incardinat a l'Acadèmia Catòlica).